

TƯ TƯỞNG CỦA CHỦ TỊCH HỒ CHÍ MINH VỀ NGƯỜI THẦY GIÁO

Từ Đức Văn¹ và Nguyễn Thị Nhỏ²

¹*Khoa Tâm lý - Giáo dục, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội*

²*Khoa Giáo dục, Học viện Quản lý Giáo dục*

Tóm tắt. Chủ tịch Hồ Chí Minh với vai trò là một thầy giáo, một nhà giáo dục vĩ đại, một nhà lãnh đạo cách mạng kiệt xuất của Việt Nam, một danh nhân văn hoá thế giới đã dành sự quan tâm đặc biệt đối với người thầy giáo trong chế độ mới. Trong hệ thống tư tưởng giáo dục của Người, nổi bật và xuyên suốt là tư tưởng về người thầy giáo. Có thể khẳng định rằng: Tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về thầy giáo trên các phương diện: vị trí, vai trò, nhiệm vụ của thầy giáo và cán bộ quản lý, những yêu cầu về phẩm chất và năng lực của người thầy đến nay vẫn còn nguyên giá trị. Với vai trò, trọng trách của một trường Đại học Sư phạm trọng điểm của cả nước, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội (ĐHSP HN) trong giai đoạn mới tiếp tục quán triệt, triển khai những tư tưởng của chủ tịch Hồ Chí Minh trong đào tạo, bồi dưỡng giáo viên đáp ứng yêu cầu đổi mới chương trình giáo dục phổ thông. Đó chính là thực hiện có hiệu quả lời di huấn của Người khi về thăm trường: Trường ĐHSPT phải phấn đấu không chỉ trường sư phạm, mà còn là trường mô phạm của cả nước.

Từ khóa: tư tưởng giáo dục, Hồ Chí Minh, người thầy giáo, phẩm chất và năng lực.

1. Mở đầu

Chủ tịch Hồ Chí Minh với vai trò là một thầy giáo, một nhà giáo dục vĩ đại, một nhà lãnh đạo cách mạng kiệt xuất của Việt Nam, một danh nhân văn hoá thế giới đã dành sự quan tâm nhiều đến giáo dục “thế hệ cách mạng cho đời sau”, đặc biệt Người quan tâm đến lực lượng trực tiếp tham gia sự nghiệp giáo dục, đó là người thầy giáo. Trong hệ thống tư tưởng giáo dục của Người, nổi bật và xuyên suốt là tư tưởng về người thầy giáo. Sinh thời suốt cả cuộc đời, Người đã đào tạo biết bao thế hệ cán bộ, những chiến sĩ ưu tú cho cách mạng và dành nhiều tình cảm, quan tâm đối với những người thầy.

Những di sản, tư tưởng về giáo dục của chủ tịch Hồ Chí Minh đã đề cập đến trong nhiều hội thảo khoa học, các ấn phẩm về giáo dục, các tạp chí chuyên ngành về Khoa học giáo dục trong đó phải kể đến các nhà nghiên cứu khái quát tư tưởng triết lý giáo dục của chủ tịch Hồ Chí Minh như: Đặng Quốc Bảo, Hà Thế Ngữ, Phạm Minh Hạc, Thái Duy Tuyên... Các tác giả nhấn mạnh tư tưởng của chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định tính ưu việt của chế độ mới so với chế độ cũ về giáo dục; bàn đến 3 vấn đề lớn trong tư tưởng giáo dục của Người ở cấp độ: vĩ mô, vi mô và những vấn đề liên quan đến điều kiện và môi trường giáo dục; trong đó đề cập đến đội ngũ giáo viên, tập thể học sinh, gia đình và xã hội [8, tr.56] và vấn đề chủ nghĩa nhân văn của Hồ Chí Minh trong giáo dục và dạy học, trong tự học [7, tr.27-28]; kể cả những bài báo của Người góp ý nhẹ nhàng cho giáo viên khi có khuyết điểm như trong bài *Sư hình - Người thầy cao quý* [3, tr.1]. Tất cả tư tưởng của Người đã được các nhà khoa học phân tích trình bày rõ về mục

Ngày nhận bài: 2/7/2021. Ngày sửa bài: 29/8/2021. Ngày nhận đăng: 10/9/2021.

Tác giả liên hệ: Từ Đức Văn. Địa chỉ e-mail: vantd57@gmail.com

đích, nội dung, phương pháp giáo dục, kể cả đề cập đến giáo dục mầm non [9, 10]. Trong hội thảo *Đổi mới đào tạo cán bộ quản lý giáo dục*, tác giả Nguyễn Thành Vinh đã đề cập đến 4 vấn đề huấn luyện cán bộ trong đào tạo, bồi dưỡng cán bộ quản lý (CBQL) giáo dục đã được Bác lưu ý: người huấn luyện, nội dung huấn luyện, kết hợp lý luận và thực tiễn trong huấn luyện và việc tổ chức huấn luyện [19; tr.366]. Phải khẳng định rằng, đi sâu nghiên cứu, vận dụng tư tưởng của Người về người thầy giáo, đặc biệt vấn đề đào tạo, bồi dưỡng giáo viên phổ thông trong giai đoạn hiện nay theo tiếp cận năng lực vẫn còn phải tiếp tục được nghiên cứu sâu hơn và có hệ thống [18, tr.26]. Chính vì vậy, trong phạm vi bài này, chúng tôi khai thác, phân tích và vận dụng tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về người thầy giáo và sự vận dụng quan điểm của Người tiếp tục đào tạo, bồi dưỡng đáp ứng yêu cầu về phẩm chất, năng lực của người giáo viên nhằm góp phần thực hiện có hiệu quả chương trình giáo dục phổ thông mới, nâng cao chất lượng giáo dục Việt Nam trong bối cảnh hiện nay.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về vị trí, vai trò của người thầy giáo

2.1.1. Thầy giáo là người chiến sĩ trên mặt trận tư tưởng - văn hóa

Chủ tịch Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Nhiệm vụ giáo dục là rất quan trọng và vẻ vang, nếu không có thầy giáo thì không có giáo dục... không có giáo dục, không có cán bộ thì không nói gì đến kinh tế - văn hóa” [11, tr.345]. Với vai trò vị trí này người thầy giáo được ví như người “chuyển giao ngọn đuốc của nền văn minh”, “sợi dây chuyền giữa các thế hệ” và chức vụ mà xã hội trao cho người thầy là chức vụ quang vinh mà dưới ánh mặt trời này không có chức vụ nào ưu việt cho bằng. “Các thầy giáo là người chiến sĩ trên mặt trận tư tưởng - văn hóa có sứ mệnh quan trọng là hun đúc nguyên khí quốc gia, đào tạo lớp người tài - đức kế tục sự nghiệp cách mạng của dân tộc và nhân dân ta” [2]. Người thầy giáo giữ vị trí trung tâm trong hệ thống giáo dục, quyết định đến sự vận hành của cả hệ thống giáo dục. Người đánh giá rất cao vai trò người thầy trong công cuộc kiến thiết nước nhà, tất cả nhiệm vụ nặng nề của nhà trường chỉ có thể thực hiện tốt nếu có sự tham gia của đội ngũ giáo viên.

Hồ Chí Minh luôn đề cao vị trí, vai trò của các thầy giáo, cô giáo đối với xã hội - họ là người quyết định thành công công cuộc xây dựng và đổi mới nền giáo dục. Điều đó, vừa khẳng định vị trí, vai trò quan trọng của nghề “dạy chữ, dạy người”, vừa nói lên trọng trách mà xã hội đặt trọn niềm tin lên vai nhà giáo. Người thầy là yếu tố quyết định đến chất lượng giáo dục, sản phẩm của dạy học là tương lai của dân tộc, quyết định đến sự thành bại của công cuộc xây dựng và kiến thiết nước nhà. Trong xã hội hiện đại vai trò nguồn lực, đặc biệt là nguồn lực chất lượng cao do giáo dục, nhà trường và thầy giáo đào tạo ra chính là yếu tố sống còn của sự phát triển hưng thịnh của đất nước. Chính quan điểm này đã được khẳng định trong tác phẩm *Nền giáo dục cho thế kỷ XXI - Những triển vọng của châu Á- Thái bình dương* của TS. Raja Roy Singh-Giám đốc khu vực về giáo dục và trợ lý Tổng giám đốc UNESCO ở châu Á - Thái bình dương. Tác giả đã khẳng định: “Giáo viên giữ vai trò quyết định trong quá trình nhận biết học - dạy và đặc trưng trong việc định hướng lại giáo dục, người ta luôn luôn nhận thấy rằng thành công của các cuộc cải cách giáo dục phụ thuộc dứt khoát vào “ý chí muốn thay đổi” cũng như chất lượng giáo viên. Không một hệ thống giáo dục nào có thể vươn cao quá tầm những giáo viên làm việc cho nó” [1, tr.115].

Cả cuộc đời hoạt động cách mạng của Chủ tịch Hồ Chí Minh với mục đích cao cả là mong cho dân tộc, nhân dân có cuộc sống ấm no, tự do, hạnh phúc. Người khẳng định: “Một dân tộc dốt là một dân tộc yếu” [11, tr.7]. Khi đất nước giành được độc lập, diệt giặc dốt là một nhiệm vụ quan trọng mà Người khẳng định phải tập trung giải quyết Người phát động toàn dân chống giặc dốt, xây dựng phong trào bình dân học vụ nhằm giúp mọi người dân biết đọc, biết viết, biết làm tính, biết khoa học thường thức, điều cao hơn của phong trào này còn nhằm tuyên truyền,

giáo dục ý thức kháng chiến, động viên mọi người dân tham gia sự nghiệp kháng chiến. Có chính sách trả lương, mở rộng quy mô, bồi dưỡng một lực lượng giáo viên tham gia phong trào bình dân học vụ. Ngay từ thời điểm đó Người đã nhìn thấy và đề cao vai trò của các giáo viên đối với việc diệt giặc đói và xây dựng phát triển đất nước. Mười chín năm sau, ngày 21/10/1964 đến thăm Trường Đại học Sư phạm (bây giờ là Trường Đại học Sư phạm Hà Nội), lúc này miền Bắc đã xoá xong nạn mù chữ, đưa sự nghiệp giáo dục phát triển ở vị thế mới phục vụ cho công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội và đấu tranh thống nhất nước nhà, Chủ tịch Hồ Chí Minh kính yêu đã nói về vai trò người thầy giáo của bối cảnh mới. Người nói: “Người thầy giáo tốt – thầy giáo xứng đáng là thầy giáo – là người vẻ vang nhất. Dù là tên tuổi không đăng trên báo, không được thưởng huân chương, song những thầy giáo tốt là những anh hùng vô danh. Đây là một điều rất vẻ vang. Nếu không có thầy giáo dạy dỗ cho con em, nhân dân, thì làm sao mà xây dựng chủ nghĩa xã hội được?” [17, tr.331-332]. Chúng ta có quyền tự hào về tư tưởng của Người về thầy giáo vượt tầm thời đại, cho đến bây giờ nó vẫn còn nguyên giá trị.

2.1.2. Thầy giáo là người quyết định đến chất lượng giáo dục – đào tạo những thế hệ tương lai cho đất nước

Sự nghiệp trồng người - giáo dục đào tạo được xác định rõ là sự nghiệp chung của Đảng, Nhà nước và toàn xã hội nhưng người trực tiếp thực hiện nhiệm vụ là nhà giáo. Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, vấn đề then chốt quyết định chất lượng giáo dục chính là đội ngũ những người thầy giáo và CBQL giáo dục. Thầy giáo là người định hướng, dẫn dắt thế hệ trẻ từng bước nắm bắt chân lí thời đại, cho nên mọi tài liệu, giáo trình dù hay đến đâu nếu không có thầy giáo hướng dẫn thì không phát huy hết tác dụng đối với thế hệ trẻ. Người khẳng định: “Không có thầy giáo thì không có giáo dục” [11; tr.345].

2.1.3. Thầy giáo là tấm gương sáng cho học sinh, cho nhân dân

Chủ tịch Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Một tấm gương sống còn có giá trị hơn 100 bài diễn văn tuyên truyền”, do đó tấm gương nhà giáo có tác dụng giáo dục học sinh rất lớn. Nhà giáo luôn là tấm gương cho nhân dân, cho thế hệ trẻ của đất nước noi theo. Người căn dặn cô giáo, thầy giáo: “Trẻ em như cái gương trong sáng, thầy tốt thì ảnh hưởng tốt, thầy xấu thì ảnh hưởng xấu” [2, tr.56]. Mỗi thầy cô giáo phải là một tấm gương sáng, chính tấm gương của người thầy sẽ có cả một thế hệ noi theo, ngược lại một hành vi xấu của người thầy có thể làm tổn thương, làm mất niềm tin cả một lớp người.

Bản thân Người – thầy giáo Nguyễn Tất Thành là tấm gương sáng, được học trò tin yêu, kính trọng, luyện tiếc khi khi phải rời xa thầy. “Thầy Thành dạy ở đây được bảy, tám tháng, bỗng một buổi sáng thứ hai vào khoảng tháng 10 năm 1911 có tin thầy đã bỏ đi và không cho ai biết. Học sinh rất xôn xao, người nào cũng luyện tiếc không những vì thầy dạy chu đáo mà còn vì ai nấy đều cảm thấy người thầy này dạy học không phải chỉ vì kiếm sống mà còn vì một cái lẽ gì khác” [2, tr.30].

Theo Người, người thầy nêu gương rõ nét nhất khi có trách nhiệm đi tiên phong trong việc tự học, tự nghiên cứu nâng cao năng lực công tác, trình độ chuyên môn để đáp ứng yêu cầu của nhiệm vụ được phân công. Bản thân mỗi người thầy giáo phải xây dựng cho mình một phong cách sống khiêm tốn, giản dị, điều độ, ngăn nắp, vệ sinh, yêu lao động, không ham danh lợi, chức quyền. Vì vậy, Người luôn dặn dò, các thầy, cô giáo không được đánh mất phẩm chất của mình, dù hoàn cảnh nào cũng phải là tấm gương cho học sinh noi theo, tránh thái độ thờ ơ đối với xã hội, xa rời đời sống thực tế, lười biếng trong học tập,... [2].

2.2. Quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh về nhiệm vụ của người thầy giáo

Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh nhà giáo là người trực tiếp thực hiện nhiệm vụ giáo dục của quốc gia – đó là một nhiệm vụ rất quan trọng và vẻ vang, bởi thầy cô giáo mang trên mình một nhiệm vụ nặng nề, cao cả là đào tạo cán bộ cho nước nhà. Tháng 7 năm 1956 nói chuyện tại lớp

hướng dẫn giáo viên cấp II, cấp III và Hội nghị sư phạm, Người xác định: “Thầy giáo ngày nay không phải như trước: chỉ biết gõ đầu trẻ, miễn là có bài cho học trò học, cuối tháng bỏ lương vào túi. Bây giờ thầy giáo có trách nhiệm với nhân dân, đào tạo cán bộ ra phục vụ nhân dân” [12, tr.225]. Thầy giáo có trách nhiệm truyền bá cho thế hệ trẻ lí tưởng đạo đức chân chính, hệ thống các giá trị, tinh hoa văn hóa của dân tộc và nhân loại, bồi dưỡng cho họ những phẩm chất cao quý và năng lực sáng tạo phù hợp với sự phát triển và tiến bộ của xã hội. Người thầy giáo luôn được coi là cầu nối, nối liền quá khứ, hiện tại, tương lai.

Để thực hiện vai trò là tấm gương sáng cho học sinh và nhân dân, để thực hiện nhiệm vụ cao cả của người chiến sĩ trên mặt trận tư tưởng – văn hoá, Người khẳng định nhiệm vụ của nhà giáo là tự học, tự nghiên cứu để không ngừng nâng cao năng lực bản thân, mới thực sự tiến bộ, mới đáp ứng được yêu cầu của cách mạng ngày càng cao. Người dạy: “Học hỏi là một việc phải tiếp tục suốt đời. Suốt đời phải gắn liền lí luận với công tác thực tế. Không ai có thể tự cho mình đã biết đủ rồi, biết hết rồi. Thế giới ngày càng đổi mới, nhân dân ta ngày càng tiến bộ, cho nên chúng ta phải tiếp tục học và hành để tiến bộ kịp nhân dân” [13, tr.215].

Chính cuộc đời và sự nghiệp cách mạng của Người là tấm gương sáng về tinh thần tự học nghiêm túc, sáng tạo, hiệu quả cho các thầy giáo và mọi người noi theo. Người đã từng nói về con đường tự học của mình với sinh viên trường Đại học thành phố Bandung trong lần Người - với tư cách nguyên thủ quốc gia đến thăm Indônêxia từ ngày 27 – 28/3/ 1959: “Tôi sẽ nói vài lời với các bạn. Khi còn trẻ tôi không có dịp đến trường học. Tôi đã đi du lịch và để làm việc, đó là trường đại học của tôi. Trường học ấy đã dạy cho tôi khoa học xã hội. Nó đã dạy cho tôi cách yêu, cách ghét, yêu nước, yêu loài người, yêu dân chủ và hoà bình và căm ghét áp bức, ích kỉ, v.v... Trường học ấy đã dạy cho tôi khoa học quân sự. Với gây tâm vòng, nhân dân đã đánh bại quân đội đế quốc Pháp và đã giành tự do với chiến thắng Điện Biên Phủ. Trường học ấy đã dạy cho tôi lịch sử. Tôi đã thấy rằng trên 50 năm qua tất cả nhân dân bị áp bức như Indônêxia, Ấn Độ, Việt Nam, v.v... ngày càng đi lên. Trường học ấy đã dạy tôi về chính trị. Chính trị là gì? Theo như tôi biết đó là sự đoàn kết nhân dân. Sự đoàn kết của nhân dân Indônêxia và với sự thống nhất ấy các bạn đã tổng cổ bọn đế quốc Hà Lan. Sự đoàn kết trong nước và sự đoàn kết giữa các nước anh em, giữa Indônêxia và Việt Nam và các nước của Châu Á, Châu Phi, sự đoàn kết ấy sẽ vĩnh viễn thanh toán bọn đế quốc. Khoa học là gì? Nó có nghĩa là trở thành hữu ích cho nhân dân. Các cháu yêu quý, các cháu sẽ là những nhà khoa học tương lai. Không phải là những ông quan sống ở trên và cách xa nhân dân, nhưng để làm việc cho nhân dân” [2, tr.60].

Sự tự học mà Chủ tịch Hồ Chí Minh tự thuật ra trên đây càng chứng minh mục đích học – tự học của Người là nhằm phục vụ cho lí tưởng cao cả mà người đã đặt ra trong cuộc đời mình. Người thực sự là tấm gương sống sinh động, thuyết phục về tinh thần tự học cho các thế hệ người Việt Nam, trong đó có các thế hệ thầy giáo. Một nhiệm vụ của người thầy giáo theo Người là xây dựng một lối sống mẫu mực, với tinh thần tự lực tự cường, tự tu dưỡng bản thân trong mọi môi trường hoàn cảnh để không ngừng tiến bộ, góp phần xây dựng nhà trường và xây dựng đất nước. Người nói “...Cần nêu cao tinh thần tự lực, cánh sinh, cần kiệm xây dựng nhà trường...” [17, tr.615]. Lối sống mà mỗi người thầy thể hiện không chỉ bảo tồn những giá trị văn hóa tốt đẹp của dân tộc Việt Nam, mà còn góp phần nâng cao ý thức tôn trọng pháp luật, hình thành tác phong công nghiệp cho người lao động; đưa lối sống văn hóa thấm sâu vào từng người, từng gia đình, khu dân cư, công sở, doanh nghiệp... góp phần tạo sự thống nhất về tư tưởng và hành động trong mọi tầng lớp nhân dân để xây dựng và phát triển đất nước.

Người thầy không chỉ chọn lọc, tiếp thu những tinh hoa, trí tuệ của nhân loại, của dân tộc, mà còn có trách nhiệm giới thiệu, thể hiện và phổ biến với mọi người dân, với loài người tiến bộ trên toàn thế giới về truyền thống văn hóa của dân tộc ta, tinh thần yêu nước của nhân dân ta đã được hun đúc qua hàng nghìn năm văn hiến. Đó chính là sự kết tinh tinh thần và trí tuệ của cả dân tộc Việt Nam - dân tộc yêu chuộng hòa bình, công lí, là người bạn đáng tin cậy cho sự hợp

tác và phát triển với các dân tộc trên toàn thế giới. Tất cả những giá trị đó cần được thể hiện qua chính phong cách, lối sống, tư duy, hành động, chất lượng, hiệu quả của công việc mà người thầy đảm nhận trách nhiệm trước Tổ quốc và nhân dân. Trong xã hội hiện đại, những tư tưởng của Người về nhiệm vụ của người thầy chính là kim chỉ nam dẫn dắt cho mỗi thầy giáo trong việc luôn ghi nhớ nhiệm vụ cao cả về vang của mình và ra sức tự học, tự nghiên cứu để hoàn thành nhiệm vụ của mình đối với sự nghiệp giáo dục, với công cuộc phát triển đất nước giàu mạnh.

2.3. Quan điểm của Hồ Chí Minh về phẩm chất và năng lực người thầy giáo

Hồ Chí Minh đặt người thầy ở vị trí cao quý, gánh vác những trách nhiệm rất nặng nề, về vang nhưng Người cũng đòi hỏi ở các thầy, cô giáo những yêu cầu cao về phẩm chất, năng lực. Người đã nhấn mạnh phẩm chất và năng lực người thầy quyết định chất lượng đào tạo con người. Người chỉ rõ, người thầy cần có sự hài hoà giữa trình độ chuyên môn, nghiệp vụ và phẩm chất đạo đức: “Có tài mà không có đức là hỏng, có đức mà chỉ i tờ thì dạy thế nào” [19; tr.269]. Theo Người, người thầy phải có kiến thức vững vàng, sâu rộng về chuyên môn, trong đó kết hợp nhuần nhuyễn giữa lí thuyết, thực tế và kinh nghiệm. Người thầy chỉ thực sự trở thành người thầy giỏi khi tích lũy được vốn sống, vốn hiểu biết rộng rãi về con người, về tự nhiên và xã hội, có óc sáng tạo, nhạy bén, luôn luôn tìm tòi cái mới nâng cao hiệu quả giảng dạy, giáo dục học sinh. Vì thế, Người mong muốn “giáo viên cũng phải tiến bộ cho kịp thời đại thì mới làm được nhiệm vụ. Chớ tự cao, tự mãn, cho là giỏi rồi mà dừng lại là không ổn, bởi dừng lại là lùi bước, là lạc hậu, mình tự đào thải trước. Cho nên, người thầy phải cố gắng học tập để cải tạo mình, cải tạo tư tưởng của mình, cải tạo con em và giúp vào việc cải tạo xã hội” [15; tr.345]. Do vậy, Hồ Chí Minh yêu cầu người thầy phải chú ý rèn luyện cả đức và tài. Người nhấn mạnh đạo đức của người thầy, phải có chính trị trước rồi có chuyên môn, đức phải có trước tài, đạo đức nền tảng để tài năng phát huy, toả sáng.

Trong *Thư gửi ngành giáo dục nhân dịp đầu năm học 1968 – 1969*, Người căn dặn các thầy cô giáo: “Trên nền tảng giáo dục chính trị và lãnh đạo tư tưởng, phấn đấu nâng cao chất lượng văn hoá và chuyên môn, nhằm thiết thực giải quyết các vấn đề do cách mạng nước ta đề ra trong một thời gian không xa, đạt những đỉnh cao của khoa học kĩ thuật”, “cho nên phải chú ý giáo dục chính trị tư tưởng trước”, “...chính thầy giáo cô giáo cũng phải tiến bộ về tư tưởng” [2, tr.56].

Gắn liền với tình cảm thương yêu học trò là phẩm chất đạo đức “thật thà yêu nghề” của người thầy. Nó được biểu hiện trước hết là sự gắn bó, thiết tha với nghề nghiệp trong bất cứ hoàn cảnh nào. Hồ Chí Minh thường căn dặn những người làm thầy: “Nên yên tâm công tác”, không nên “đứng núi này trông núi nọ, muốn thay đổi công tác, kèn cựa vì địa vị” [12; tr.234]. Người thầy yêu nghề phải có tinh thần khắc phục mọi khó khăn, gian khổ để hoàn thành tốt nhiệm vụ, góp phần đưa sự nghiệp giáo dục nước nhà phát triển. Người thầy yêu nghề phải có tinh thần khắc phục mọi khó khăn, gian khổ để hoàn thành tốt nhiệm vụ, góp phần đưa sự nghiệp giáo dục nước nhà phát triển. Người đã có lời khuyên đối với các thầy cô giáo mầm non rằng “Làm mẫu giáo tức là thay mẹ dạy trẻ, muốn làm được thế thì trước hết phải yêu trẻ. Các cháu nhỏ hay quấy, phải bền bỉ, chịu khó mới nuôi dạy được các cháu. Dạy trẻ cũng giống như trồng cây non. Trồng cây non được tốt thì sau này cây được tốt thì sau này cây lên tốt. Dạy trẻ nhỏ tốt thì sau này các cháu thành người tốt” [12, tr.81].

Người yêu cầu: “Người huấn luyện phải học tập mãi thì mới làm tốt được công việc của mình. Người huấn luyện nào tự cho mình là biết đủ cả rồi thì người đó là dốt nhất”. Người dẫn lại câu nói của Khổng Tử: “Học không biết chán, dạy không biết mỏi” và lời dạy của V.I. Lênin: “Học, học nữa, học mãi” để nhấn mạnh rằng, người thầy giáo nào tự mãn cho mình giỏi rồi mà dừng việc học lại là lùi bước, là lạc hậu, là tự đào thải mình. Phải thường xuyên tự bồi dưỡng, nâng cao trình độ chuyên môn, phương pháp sư phạm để thực sự là tấm gương sáng cho người học noi theo.

2.4. Vận dụng tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về người thầy giáo trong giai đoạn đổi mới giáo dục của nước ta hiện nay

Dưới ánh sáng của tư tưởng Hồ Chí Minh về người thầy giáo, trong những năm qua Đảng, Nhà nước, ngành giáo dục luôn quan tâm đào tạo, bồi dưỡng nâng cao chất lượng đội ngũ giáo viên và CBQL giáo dục trước yêu cầu ngày càng cao của sự nghiệp phát triển kinh tế - xã hội đất nước và xem nâng cao chất lượng đội ngũ nhà giáo và CBQL giáo dục là khâu đột phá, then chốt trong đổi mới căn bản, toàn diện về giáo dục và đào tạo.

Thể chế hóa các quan điểm của Đảng, Nhà nước ta đã ban hành nhiều cơ chế, chính sách nhằm tạo hành lang pháp lý đầy đủ thúc đẩy giáo dục phát triển. Đặc biệt trong những năm đất nước bước vào thực hiện đổi mới sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước; ngành giáo dục từng bước ban hành các chuẩn nghề nghiệp giáo viên và CBQL ở các cấp học [4, 5]; vừa tạo hành lang pháp lý đánh giá phẩm chất, năng lực của đội ngũ nhà giáo, CBQL; mặt khác định hướng cho đội ngũ này phấn đấu, học tập, bồi dưỡng, tự bồi dưỡng theo chuẩn và đáp ứng yêu cầu, kì vọng ngày càng cao của xã hội trong xu thế hội nhập và toàn cầu hóa. Trước bối cảnh xã hội hiện nay, trước thách thức của hội nhập toàn cầu của nền kinh tế trí thức... trước yêu cầu của đổi mới căn bản, toàn diện về giáo dục và đào tạo, có một câu hỏi luôn đặt ra với chúng ta: Liệu vai trò, vị trí của người thầy trong xã hội hiện đại có thay đổi không?

Chúng ta thấy rằng, ở thời kì phong kiến - khi mà tri thức là thầy, thầy là tri thức, thầy có quyền ban phát tri thức cho người học; thầy có vai trò ảnh hưởng to lớn, độc tôn. Thời đại ngày nay, tri thức không còn nằm độc quyền trong tay người thầy nữa mà bản thân người học có thể tìm kiếm tri thức ở nhiều nguồn khác nhau, người thầy lúc này chỉ là người cầu nối, là một trong những kênh để cung cấp tri thức cho người học.

Người thầy luôn phải thay đổi, luôn phải tạo dựng những chuẩn mực mới và thích nghi với chuẩn mực mới. Vấn đề bây giờ không chỉ đơn thuần là kiến thức, mà là sự hiểu biết, tiếp cận, khả năng nhận biết về bối cảnh, đặc điểm, nhu cầu, năng lực của người học để người thầy vẫn luôn thể hiện được vai trò là cầu nối giữa thế hệ học trò với nền văn minh của nhân loại, giúp cho các thế hệ học sinh không phụ thuộc vào sự cung cấp kiến thức của thầy mà độc lập, tự lực chủ động, sáng tạo chiếm lĩnh tri thức văn hoá của nền văn minh nhân loại và cao hơn là biết chuyên hoá kiến thức bằng hành động để cải tạo, hoàn thiện bản thân góp phần thay đổi, phát triển xã hội.

Thực sự trong bối cảnh hiện nay, người thầy đang đứng trước những đòi hỏi đổi mới sâu sắc và toàn diện. Đứng trước đòi hỏi đổi mới ấy, người thầy có yên tâm với kiến thức với phương pháp mình đang có không? Người thầy phải tự bồi dưỡng như thế nào để đáp ứng được những yêu cầu của đổi mới giáo dục, đặc biệt yêu cầu của đổi mới chương trình sắp tới? Đó là một áp lực rất lớn, buộc người thầy phải không ngừng tự học, tự nâng cao năng lực bản thân thực thi tốt sứ mạng, nhiệm vụ của mình. Cụ thể nhất là người thầy phải nỗ lực hoàn thiện bản thân sao cho vững vàng về bản lĩnh chính trị, vững vàng về chuyên môn, nghiệp vụ, nhạy bén với cái mới để góp phần thực hiện thành công sự đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục, thực hiện thành công chương trình giáo dục mới của nước nhà.

Một áp lực khác không nhỏ đối với người thầy là áp lực từ phía xã hội và cha mẹ học sinh. Trong bối cảnh hiện nay, xã hội, gia đình đang có những yêu cầu, đòi hỏi rất cao và cũng rất rất chính đáng đối với thầy giáo. Ngày nay, sự quan tâm, đồng hành của xã hội, của phụ huynh với nhà trường rất tốt, rất tích cực, phụ huynh đóng góp rất nhiều trong nhà trường, nhưng bên cạnh đó sự giám sát của học cũng là một áp lực không nhỏ đối với người thầy. Ngày xưa, người thầy được toàn quyền tạo ra sản phẩm ấy. Thầy có thể đặt ra yêu cầu rất cao, thực hiện những cách rèn dạy của thầy mà phụ huynh không can thiệp vào. Chuyện thầy cô quát mắng học trò chúng tôi không cổ xúy, nhưng cách đây 10-20 năm, nó không phải là vấn đề, còn bây giờ chỉ cần một hành động nhỏ của thầy cô thôi là thông tin tràn ngập trên báo chí, người thầy lập tức bị lên án...

Thách thức này cũng đồng thời đặt người thầy trước những áp lực lớn, đòi hỏi người thầy phải nỗ lực vượt qua và biến nó thành một cơ hội để nâng cao vai trò, vị trí của thầy giáo và gắn kết chặt hơn mối quan hệ giữa nhà trường, thầy giáo với gia đình, xã hội nhằm nâng cao chất lượng giáo dục. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã từng nói phải kết hợp chặt chẽ, đồng bộ nhà trường, gia đình và xã hội. Vì “Giáo dục trong nhà trường dù tốt mấy nhưng thiếu giáo dục trong gia đình và ngoài xã hội thì kết quả cũng không hoàn toàn” [8, tr.394]. Chúng ta cần coi đây là một thách thức lớn, giúp thầy giáo tháo gỡ những vấn đề để trả người thầy về đúng vị trí của người thầy, đúng tâm thế của người thầy, giúp cho người thầy có một môi trường làm việc an lành nhất.

Ngày nay, tốc độ phát triển của tri thức cũng được đặt ra: thế giới phẳng dẫn tới thay đổi chức năng của nhà giáo. Học trò bây giờ đắm mình trong bể thông tin. Cho nên, người thầy phải làm gì để chuyển đổi từ người cung cấp thông tin sang người dạy cho học trò biết thu nhập, xử lí, cư xử với thông tin ấy để trở thành những thông tin có lợi cho mình, cho cộng đồng và xã hội. Lớp học phải là lãnh địa riêng của giáo viên, nơi họ chịu trách nhiệm và có quyền sư phạm, có quyền đem ra những chất liệu, nghiên cứu các phương pháp thích hợp trong sự phối kết với học sinh và các phụ huynh. Khuynh hướng giáo dục hiện đại ngày nay đang nhấn mạnh phương pháp “khác biệt hóa” vì mỗi đứa trẻ vốn dĩ là một chủ thể duy nhất và khác biệt. Trước bối cảnh xã hội hiện đại, đặt người thầy vào những thách thức và cơ hội lớn, người thầy phải được trang bị vững các kiến thức chuyên môn, kĩ năng về sư phạm, về tâm lí, về hiểu biết chung về văn hoá, xã hội trong nước và quốc tế, về năng lực ứng dụng công nghệ thông tin để có thể tiếp cận với các xu thế phát triển, các công nghệ và phương pháp giáo dục ưu việt của nhân loại vào thực tiễn công việc giáo dục thế hệ trẻ; người thầy phải am hiểu sâu sắc tâm tính, khuynh hướng, loại hình thông minh của từng trẻ, có khả năng phối hợp với các phụ huynh và từng học sinh để soạn từng “giáo án” riêng cho từng em nhằm giúp các em phát triển một cách tối đa theo cách riêng của mình [18]. Các cấp quản lí không nên áp đặt trên họ một khuôn mẫu nào đó cứng nhắc, vì chẳng có khuôn mẫu nhất định nào có thể phù hợp với tất cả học sinh. Các thầy giáo vẫn luôn là những chuyên gia sư phạm trong việc chuyển tải các tri thức và kĩ năng cho học sinh – là những nhà giáo dục biết cách làm thế nào để giúp từng học sinh phát triển tốt nhất theo cách riêng của từng em; họ là những kĩ sư tâm hồn yêu thương, gần gũi săn sóc từng học sinh như những người cha người mẹ thứ hai thực sự.

Với vai trò trọng trách của mình, trong những năm qua Trường Đại học Sư phạm Hà Nội là một trong hai trường trong điểm của cả nước về đào tạo giáo viên, trường luôn chú trọng nâng cao chất lượng đội ngũ giảng viên, đã đưa ra các tiêu chuẩn hóa về chuyên môn, ngoại ngữ, công nghệ thông tin, hàng năm tổ chức các lớp bồi dưỡng cho giảng viên, CBQL về chuyên môn, nghiệp vụ sư phạm, nghiệp vụ quản lí; đặc biệt đã xây dựng khung chương trình và chuẩn đầu ra đào tạo giáo viên, chú trọng bồi dưỡng sinh viên tiếp cận sớm, thực hiện chương trình rèn luyện kĩ năng nghề nghiệp từ năm thứ nhất và liên tục cho đến năm thứ tư theo định hướng phát triển năng lực, hình thành các lớp đào tạo sinh viên sư phạm chất lượng cao ở các khoa cơ bản; thường xuyên triển khai đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ giáo viên, CBQL phổ thông, mầm non; trong đó có giáo viên, CBQL ở các vùng sâu, vùng xa. Tất cả những hoạt động ở trên chính góp phần thực hiện tư tưởng của Người về giáo dục và đào tạo. Thực hiện có hiệu quả lối di huấn của Người khi về thăm trường: Trường Đại học Sư phạm Hà Nội phải phấn đấu không chỉ trường sư phạm, mà là trường mô phạm của cả nước.

3. Kết luận

Dấu trái qua những thời gian và những thách thức đặt ra cho giáo dục, nhưng những tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về người thầy giáo vẫn luôn là những tư tưởng vừa cụ thể, sinh động, vượt tầm thời đại. Đồng thời nó cũng là những tình cảm cao đẹp, chan chứa yêu thương của một nhà giáo dục vĩ đại, của vị cha già dân tộc đối với các thế hệ thầy giáo chúng ta,

nó luôn là nguồn sức mạnh tinh thần khơi dậy động lực cho thế hệ thầy giáo Việt Nam vượt lên những khó khăn của hoàn cảnh và bản thân để làm tốt vai trò, sứ mạng của nhà giáo đối với sự nghiệp giáo dục; xây dựng và phát triển đất nước giàu mạnh.

Ở Việt Nam chúng ta vốn có truyền thống quý báu hiếu học và tôn sư trọng đạo. Trải qua bao thăng trầm của lịch sử, truyền thống đó vẫn được bảo tồn và phát triển, người giáo viên vẫn luôn được nhân dân yêu mến và ca ngợi. Các thế hệ thầy giáo Việt Nam đã luôn là những minh chứng sống động cho tư tưởng cao đẹp của Hồ Chủ tịch về người thầy giáo. Người thầy giáo luôn xứng danh là cầu nối, nối liền quá khứ, hiện tại, tương lai. Nhân dân ta, xã hội ta, các thế hệ học trò trong các nhà trường luôn ghi nhận và biết ơn sự cống hiến của các thế hệ người thầy giáo Việt Nam. Những điều này càng khẳng định cho giá trị về tư tưởng vượt tầm thời đại của Chủ tịch Hồ Chí Minh về người thầy giáo.

Có thể khẳng định rằng: Tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về thầy giáo trên các phương diện: vị trí, vai trò, nhiệm vụ của thầy giáo và CBQL, những yêu cầu về phẩm chất, năng lực của người thầy đến nay vẫn còn nguyên giá trị. Thấm nhuần những tư tưởng của Người, mỗi CBQL, mỗi nhà giáo ở các cấp học, các trình độ đào tạo cần phải tiếp tục quán triệt, học tập và tự học nâng cao phẩm chất, năng lực của mình nhằm đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của giáo dục, hoàn thành sứ mạng xây dựng đất nước Việt Nam giàu mạnh, sánh vai với các cường quốc năm châu như Chủ tịch Hồ Chí Minh hằng mong muốn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Raja Roy Singh, 1994. *Nền giáo dục cho thế kỷ hai mươi mốt: Những triển vọng của Châu Á – Thái Bình Dương*. Nhà in Đại học Tổng hợp, Hà Nội.
- [2] Đặng Quốc Bảo, 2009. *Tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục*. Nxb Giáo dục Việt Nam.
- [3] Đặng Quốc Bảo, 2010. “*Sư hình - người thầy cao quý*”. *Tạp chí Quản lý giáo dục* số 18 tháng 11, tr.1-2.
- [4] Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018. *Chuẩn nghề nghiệp giáo viên mầm non- Thông tư 26/2018/TT- BGDĐT ngày 28 tháng 10 năm 2018*.
- [5] Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018. *Chuẩn nghề nghiệp giáo viên cơ sở GDPT- Thông tư 20/2018/TT- BGDĐT ngày 22 tháng 8 năm 2018*.
- [6] Đảng cộng sản Việt Nam, 2013. *Nghị quyết Hội nghị lần thứ Tám BCHTW khoa XI về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, đáp ứng yêu cầu CNH, HĐH trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng XHCN và hội nhập quốc tế- Nghị quyết số 29/2013/ NQTW*
- [7] Phạm Minh Hạc, 2010. *Một số vấn đề giáo dục Việt Nam đầu thế kỉ XXI*. Nxb Giáo dục Việt Nam.
- [8] Phan Văn Kha, Nguyễn Lộc, (đồng chủ biên), 2011. *Khoa học giáo dục Việt Nam từ đổi mới đến nay*. Nxb Đại học Quốc gia, Hà Nội,
- [9] Hà Thế Ngữ, 1985. “*Bác Hồ và cách dạy trẻ*”. *Tạp chí Nghiên cứu Giáo dục*, số 5, tr.12.
- [10] Hà Thế Ngữ, 1985. *Hồ chủ tịch và mục đích giáo dục*. *Tạp chí Thông tin Khoa học giáo dục*, số 8/1985.
- [11] Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 4. Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [12] Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 6. Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [13] Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 9. Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội
- [14] Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 10. Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [15] Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 12. Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [16] Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 14. Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.

- [17] Thái Duy Tuyên, Từ Đức Văn, 2011. “Tìm hiểu cấu trúc và tính chất tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh”. *Tạp chí Giáo dục* số 262, Kì 2 tháng 5/2011. tr.1-5.
- [18] Giáp Bình Nga, Nguyễn Thị Hải Thiện, 2018. *Dạy học và bồi dưỡng học sinh giỏi, học sinh năng khiếu trong trường THCS*. (Tài liệu bồi dưỡng giáo viên THCS Hạng I). Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội
- [19] Từ Đức Văn, 2020. “Đổi mới bồi dưỡng năng lực dạy học cho giáo viên đáp ứng yêu cầu chương trình giáo dục phổ thông tổng thể hiện nay”. *Tạp chí Tâm lý học*, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam, số 5 tháng 5/2020, Tr.26- 36.
- [20] Nguyễn Thành Vinh, 2015. *Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh vào công tác đào tạo, bồi dưỡng cán bộ quản lý giáo dục*. Kì yếu Hội thảo khoa học *Đào tạo cán bộ QLGD trong bối cảnh đổi mới giáo dục hiện nay*. Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội, tr.366- 370.

ABSTRACT

President Ho Chi Minh's thoughts about the teacher

Tu Duc Van¹ và Nguyen Thi Nho²

¹*Faculty of Psychology and Education, Hanoi National University of Education*

²*Department of Education, National Academy of Education Management*

As a teacher and great educator, President Ho Chi Minh paid special attention to teachers in the new regime. Of his educational thoughts, the thought of teachers was highlighted. His thoughts of teachers' roles, capabilities and quality have been proven to be valid until now. To be one of leading universities in the educational field, Hanoi National University of Education has been continuously applying President Ho Chi Minh's thoughts into its teacher training to response to the innovation of high school curriculum. By doing so, Hanoi National University of Education has been following President Ho Chi Minh's exhortation made during his visit to the university that is “Hanoi National University of Education must thrive to be not only a pedagogical but also pedantic university of the country.

Keywords: educational thoughts, Ho Chi Minh, teacher, quality and capacity.